

Orgona

A Nagybaldogasszony-templom első orgonája 1778 táján készült el, Tóth Tamás plébános idejében.¹ A 16 regiszteres hangszer² száz esztendőn keresztül csak kisebb javításokat igényelt,³ majd az 1880-as évektől állapota folyamatosan romlott. Edelényi János plébános 1885-ben keletkezett bejegyzése szerint az orgona „hangjaiban mindig hibásabb és hamisabb hangzatú volt, ami a zeneértő embernek füleit sérthette. Az orgona nagy teste egészen a kórus háttérében állott, így annak hangja a torony bolthajtása alatt egészen elveszett, a kántor éneke nem hallatszott, ez a sötétség végett énekkönyvét egész éven át csak gyertya világosság mellett láthatta. Közben az előjátszó asztal szemei előtt az oltárt elzárták úgy, hogy a miséző papot nem láthatta.”⁴ Edelényi plébános így a templom belsejéhez közelebb húzatta

az orgonát, két új orgonatestet készíttetett, illetve a korábbi 16 helyett 26 változatúra bővítette ki.⁵

A száz esztendőös hangszer minden erőfeszítés ellenére állandó karbantartásra, rendszeres javításra szorult. Hegyi Antal plébános több alkalommal elhívta Csongrádra Bakos Károly orgonaépítő mestert, aki lelkiismeretes munkája ellenére sem tudott stabil hangzást kicsalni a hangszerből.⁶

Porubszky József plébános idejére az új orgona kérdése halaszthatatlanná vált. „Orgonánk most már odajutott, hogy a javítást sem állja. Olyan, mint az ócska ruha, melyet foltozni sem kéne, mert utána szakad a varrásnak.”⁷ „A legfőbb ideje tehát, hogy az ezerféle módon sípoló és süvítő öreg orgonánkat, mely folyton zavarja úgy a miséző papot, mint az ájtatoskodó közönséget, a

rég megérdemelt nyugalomba helyezzük⁸ – olvashatjuk a csongrádi sajtóban 1910 év elején. A lakosság körében nagyarányú gyűjtés vette kezdetét, melyhez a gróf Károlyi család mellett Csongrád előjárósága, a helyi takarékpénztárak, a Keresztény Gőzmalom Rt., több helyi kereskedő és szövetkezet valamint számos magánszemély is csatlakozott.⁹ Az adományok kezelésével megbízott Orgonaépítő Bizottság Rieger Ottó 20.000 koronás árajánlatát fogadta el.¹⁰

A két manuális, 38 szóló és két kisegítő regiszterrel ellátott, pneumatikus orgona beüzemelését 1910 év Nagyboldogasszony-napjára remélte Porubszky József plébános. A szobrászok sztrájkja miatt azonban Rieger Ottó csak karácsonyra tudta teljesíteni a megrendelést. Az orgona két vasúti vagonban érkezett Budapestről Csongrádra.¹¹ Felállításához a kórust több irányban ki kellett bővíteni, a karzatot újraépíteni. Az új orgonát Kalmár Illés, országos hírű művész-kantor kezei alatt ismerhették meg a csongrádiak.

A hívek alig pár évig örülhettek az új orgonának: az első világháború idején a sípokat katonai célokra elvitték és beolvasztották, méltó pótlásukra csak a két háború közti időszakban nyílt lehetőség.¹² 1939-ben a korábbi kézi fűjtatást¹³ motoros fűjtató rendszer váltotta fel.¹⁴ Szolnoky János plébános 1958-ban a játszóasztalt és a kottaszekrényt kitisztíttatta, újra lakoztatta és márványoztatta.¹⁵ Az orgona utolsó felújítása 1994–95-ben történt, Zsótér Antal plébános kezdeményezésére. Az orgona pneumatikus vezérlését elektronikusra alakították, a korábbi játékasztalt 3 manuálisra cserélték ki. Utóbbi a bécsi rádió főhangmérnöke, Lászlóffy Géza orgonalógus ajándékozta a templomnak, korábban a bécsi rádió tulajdona volt. A hangzás javítása érdekében a régi regisztereket átalakították, tremolót szereltek be. A sípokat és a szelládákat kitisztították, javították.¹⁶ A munkálatokat Váradi István budapesti orgonaépítő mester vezette.¹⁷

Jegyzetek

¹ NPI Historia Domus I. 165.

² 18 mutációs orgona: 1784. VPL Liber VIII. 698–713.; 1842 VPL Liber XVII. 143–

³ 1790-ben az orgona építményét díszítik (festik és aranyozzák): NPI Historia Domus I. 104.

⁴ NPI Historia Domus I. 119.

⁵ A vizitációs jegyzőkönyvekben 18 változatú orgona szerepel, az idézett Historia Domusban pedig az áll, hogy 24 változatra bővítik: „az egész orgonát egy öllel beljebb a templom belseje fele kihúztam, két hornyú új positivum testet készíttettem, két egészen új klaviatúrával, új 4 változattal és harmóniummal, az egészet két vas oszlopra állítottam, és így az egész megrongált 16 változatú orgonából 24 változatú impozáns díszes jó orgona lett”. Az orgona testébe emlékiratot is elhelyeztek.

⁶ *Tiszavidék*, 1893. július 9. IV. évf. 28. szám, 3. old.

⁷ *Csongrádi Újság*, 1910. január 9. VIII. évf. 2. szám, 2. old.

⁸ *Csongrádi Újság*, 1910. február 20. VIII. évf. 8. szám, 2. old.

⁹ *Csongrádi Lap*, 1910. február 27. XX. évf. 9. szám, 2. old.

¹⁰ *Csongrádi Újság*, 1910. március 13. VIII. évf. 11. szám, 3. old.; Az orgona végül 17.220 koronába került. Ebből 8.000-et Károlyi László adományozott, 500-at a város, a többi magánadományokból fizették. Lásd: NPI Historia Domus II. 5.

¹¹ *Csongrádi Újság*, 1910. november 27. VIII. évf. 48. szám, 3. old.

¹² *Csongrádi Újság*, 1928. november 20. VII. évf. 140. szám, 3. old.

¹³ A nagytemplomban szolgáló orgonafúvó-nyomókról bővebben lásd: Gyöngyössy 2014. 130.

¹⁴ NPI Historia Domus II. 107.

¹⁵ NPI 1958. március 3. Költségvetés.

¹⁶ NPI 1995. május 12. Zsótér Antal levele a váci megyéspüspöknek.

¹⁷ Kovácsikné 2010. 17.

